

Vergaderjaar 2022–2023

21 501-30

Raad voor Concurrentievermogen

Nr. 582

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ECONOMISCHE ZAKEN EN KLIMAAT

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 5 september 2023

Op 24, 25 en 28 juli jl. vond de Raad voor Concurrentievermogen plaats in Spanje. 24 juli stond in het teken van consumentenbeleid, op 25 juli is gesproken over de onderdelen industrie en interne markt, met als overkoepelend thema Open Strategische Autonomie (OSA), en 28 juli betrof het onderdeel onderzoek. Met deze brief stuur ik u het verslag van de Raad, mede namens de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (onderzoeksdeel).

Tevens informeer ik u over de kabinetsreactie over de mededeling «Strategisch prognoseverslag 2023: duurzaamheid en het welzijn van mensen als kern van Europa's open strategische autonomie».

De Minister van Economische Zaken en Klimaat,
M.A.M. Adriaansens

Verslag van het consumentendeel Raad voor Concurrentievermogen van 24 juli 2023 te Bilbao (Spanje)

Tijdens het onderdeel consumentenbeleid besprak de Raad de voortgang van de Europese Consumentenagenda en het belang van groene consumptie.

De Europese Consumentenagenda

Werksessie – beleidsdebat

Eurocommissaris Reynders benadrukte dat veel acties van de Europese Consumentenagenda¹ al bereikt zijn, zoals de bereikte algemene oriëntatie van de herziening richtlijn betreffende op afstand afsluiten van overeenkomsten inzake financiële diensten². Ook lidstaten prezen de implementatie van de Consumentenagenda in tijden van crisis. Om verdere resultaten te boeken benadrukten Reynders, het Spaanse voorzitterschap en lidstaten het belang van effectieve handhaving. Sommige lidstaten pleitten voor een sterkere coördinerende rol van de Commissie. Lidstaten hadden suggesties voor het verbeteren van het SCB-netwerk³, zoals het delen van goede voorbeelden.

Een ander belangrijk thema waar de Commissie en lidstaten zich over uitspraken was het belang van harmonisatie en betere regelgeving op de interne markt. Handelaren en consumenten moeten zich bewust zijn van hun rechten, maar ook van hun verantwoordelijkheden, vooral in het digitale domein. Lidstaten vroegen aan het voorzitterschap en aan de Commissie extra aandacht voor AI (artificial intelligence) en de risico's voor consumenten. Er was brede consensus bij de Commissie, het Spaanse voorzitterschap en lidstaten dat met name kwetsbare consumenten voldoende beschermd moeten worden tegen oneerlijke handelspraktijken in de digitale omgeving.

Nederland riep de Commissie op om te streven naar maximale harmonisatie bij consumentenbescherming, signaleerde dat effectiever toezicht op de interne markt nodig was zodat het hoge niveau van consumentenbescherming niet onder druk zou komen te staan en vroeg bijzondere aandacht voor kwetsbare consumenten in de digitale omgeving.

Groene consumptie

Werksessie – beleidsdebat

De Raad vond plaats tijdens een periode van bosbranden, hittegolven en droogte in meerdere lidstaten. De Raad is zich bewust van de urgentie van het thema groene consumptie, en er is solidariteit met de getroffen lidstaten uitgesproken. De Commissie en het voorzitterschap riepen de Raad op om snel voortgang te boeken bij de onderhandelingen over voorstellen die groene consumptie bevorderen⁴.

Lidstaten benadrukten het belang van de juiste informatievoorziening zodat consumenten duurzame keuzes maken. Ook het stimuleren van duurzaamheid in de productontwerpfase werd genoemd door veel

¹ COM (2020) 696

² Kamerstuk 22 112, nr. 3456

³ COM (2017) 2394: Samen vormen de nationale autoriteiten die verantwoordelijk zijn voor handhaving van de wetgeving inzake consumentenbescherming een Europees handhaving-netwerk, het «SCB-netwerk»

⁴ Kamerstukken 22 112, nrs. 3422, 3424, 3671 en 3672

lidstaten, waaronder Nederland. Nederland deelde ook nationale voorbeelden om reparatie te stimuleren, zoals het nieuwe nationale platform waar consumenten reparateurs kunnen vinden.

Verslag van het onderdeel interne markt en industrie van de Raad voor Concurrentievermogen op 25 juli 2023 te Bilbao (Spanje)

Beleidsdebat

Tijdens het onderdeel interne markt en industrie stond de Raad volledig in het teken van Open Strategische Autonomie (OSA). Het plenaire debat ging over OSA als fundament van de EU: een kans voor versterking van de industrie en een hernieuwd momentum voor de interne markt. Daarna volgden er panelgesprekken over verschillende aspecten van OSA.

In het beleidsdebat over OSA was er een breed gedeeld beeld door de Commissie, het voorzitterschap en de lidstaten over de opgave: het verbeteren van de weerbaarheid en concurrentiekracht van Europa in tijden van geopolitieke onzekerheid. De meningen over hoe OSA te realiseren liepen echter uiteen.

De Raad erkende in algemene zin de noodzaak tot verder handelen, waarbij de voorgestelde oplossingsrichtingen vooral gericht waren op staatssteun, nieuwe fondsen, specifieke regelgeving, en kwantitatieve doelstellingen.

Veel lidstaten, waaronder Nederland, spraken over het belang van een sterke weerbare interne markt en het effectief inzetten van bestaand instrumentarium. Lidstaten stelden voor om verder te werken aan een voorspelbaar regelgevend kader en aan de verlichting van regeldruk. Meerdere lidstaten waren optimistisch over de kracht van het zogeheten «Brussel effect» waarmee Europa standaarden kan bepalen en riepen op die kracht beter te benutten. Zoals de Commissie aangaf, zijn alle technologieën en onderzoek & innovatie al aanwezig in Europa. Belangrijke voorstellen om dit te stimuleren zijn volgens de Commissie en lidstaten de Net Zero Industry Act⁵, de Chips Act⁶ en de Critical Raw Materials Act⁷. Echter is het belangrijk om ervoor te zorgen dat de scale-up fase ook in Europa plaatsvindt. Hierbij is voldoende toegang tot financiering het voornaamste knelpunt.

Het voorzitterschap, de Commissie en lidstaten deelden verder het beeld dat partnerschappen met gelijkgestemde derde landen een essentieel onderdeel zijn van OSA. Dit draagt bij aan het diversifiëren van strategische waardeketens, met name energie en kritieke grondstoffen, en het afbouwen van risicovolle strategische afhankelijkheden. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gekeken naar uitbreiding van emissie-beprijzing (ETS) en koolstofheffing met derde landen (CBAM).

Het voorzitterschap, de Commissie, en lidstaten spraken ook tijdens hun interventies over financiering. De groene en digitale transitie vraagt om voldoende toegang van bedrijven tot private en publieke middelen. Sommige lidstaten riepen de Commissie op om de kapitaalmarkt unie te vervolmaken en om de toegang tot private financiering verbeteren. In dezelfde trant stelden Nederland en andere lidstaten voor om het bestaande instrumentarium te versimpelen en om behoedzaam te zijn met verdere inzet van staatssteun omwille van het gelijk speelveld en het voorkomen van een subsidierace. Andere lidstaten en het voorzitterschap

⁵ Kamerstuk 22 112, nr. 3673

⁶ Kamerstuk 22 112, nr. 3369

⁷ Kamerstuk 22 112, nr. 3686

waren van mening dat staatssteunkaders flexibel moeten zijn en vroegen om een Europees soevereiniteitsfonds. Binnen de Raad was er wel consensus dat strategische sectoren zoals netto-nul en halfgeleiderindustrie veel geld zullen kosten.

Nederland bracht verder in dat lidstaten moesten strategische sectoren moesten stimuleren waaronder netto-nul technologieën, circulaire producten en grondstoffen, dat technologische leiderschap meer aandacht van de Raad vraagt, en dat de Commissie een sterkere coördinator op zich kan nemen bij het ontwikkelen van een analytisch kader voor risicovolle strategische afhankelijkheden.

Verslag van het onderzoeks- en innovatiedeel van de informele Raad voor Concurrentievermogen op 28 juli 2023 te Santander (Spanje)

Dit deel van het verslag is mede namens de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en gaat enkel over het onderzoeks- en innovatiedeel van de Raad.

Versterking van een gemeenschappelijk Europees kader voor wetenschaps- technologie- en innovatie-diplomatie

Werksessie – beleidsdebat

Dit agendapunt werd ingeleid met een korte toelichting op de meerwaarde van het Europese partnerschap PRIMA (*Partnership for Research and Innovation in the Mediterranean Area*). Daarna reageerde de Raad op de vragen van het Spaanse voorzitterschap die onder andere ingingen op hoe wetenschap kan bijdragen aan het buitenlandbeleid van de Unie en op de versterking van wetenschaps-, technologie- en innovatie-diplomatie.

De Commissie noemde WTI-diplomatie een integraal onderdeel van de *global approach*, dat zich onderscheidt in vier categorieën: diplomatie voor de wetenschap, wetenschap voor de diplomatie, wetenschap in de diplomatie en diplomatie in de wetenschap. Er moet binnen deze vier categorieën een goede balans worden gezocht tussen openheid en bescherming met een Europese aanpak richting een coherent en gezamenlijk kader.

De lidstaten onderstreepten het belang van WTI-diplomatie. De elementen die hierbij benoemd werden, waren onder andere de verschillende categorieën van WTI-diplomatie, manieren om de silo's tussen wetenschappers en diplomaten te doorbreken (bijvoorbeeld het deelnemen van wetenschappers aan buitenlandse missies of het opzetten van specifieke wetenschappelijke missies) en het ontwikkelen van richtlijnen, *best practices* en voorlichtingsmateriaal. Ook het belang van strategische partnerschappen met partners die dezelfde waarden hebben en het delen van kennis en competenties door middel van bestaande netwerken, werden genoemd.

Nederland ging in op de huidige geopolitieke situatie, waardoor WTI-diplomatie nog belangrijker wordt en de rol van diplomatie in het bereiken van open internationale samenwerking op het gebied van wetenschap, onderzoek en innovatie. Nederland gaf aan – net als andere lidstaten – een meer gecoördineerde EU-aanpak te ondersteunen. Ook legde Nederland de relatie tussen diplomatie en OSA en de bescherming van belangrijke waarden zoals academische vrijheid, wetenschapsintegriteit en kennisveiligheid.

Het Spaanse voorzitterschap gaf aan de genoemde ideeën en suggesties tijdens het voorzitterschap verder te gebruiken.

Tweede strategische plan voor Horizon Europe (2025 – 2027)

Werksessie – beleidsdebat

Het doel van het Spaanse voorzitterschap was om ervaringen met betrekking tot het eerste strategische plan voor Horizon Europe te bespreken. Dit met het oog op de voorbereiding van het tweede strategische plan. Ook stond de vraag centraal welke belemmeringen er zijn om onderzoeks- en innovatieresultaten beter te benutten ten behoeve van het Europese concurrentievermogen zonder de balans tussen onderzoek en innovatie uit het oog te verliezen.

De Commissie benadrukte het belang van EU-investeringen in onderzoek en innovatie (O&I) om de uitdagingen van onze tijd aan te pakken en het vermogen van de EU te verbeteren om excellente wetenschap om te zetten in marktoplossingen. Het strategische plan is een instrument dat bijdraagt aan het gecoördineerd inzetten van middelen en beoogt continuïteit te waarborgen buiten de tweejaarlijkse looptijd van Horizon Europe werkprogramma's. De Commissie gaf aan te hechten aan tijdige betrokkenheid van lidstaten bij het opstellen van het strategische plan vanwege consistentie tussen EU en nationaal O&I-beleid. De Commissie bedankte het voorzitterschap voor het debat omdat lidstaten hiermee signalen af kunnen geven over prioriteiten met betrekking tot Horizon Europe en de weerslag hiervan in het strategische plan.

Door de lidstaten werd breed het doel van het strategische plan erkend. Het draagt bij aan voorspelbaarheid. Het betrekken van belanghebbenden en het bredere publiek deelgenoot maken van de toegevoegde waarde van O&I-investeringen werden veelvuldig genoemd. Een groot aantal lidstaten benoemde het behoud van excellentie en impact als hoofdcriteria voor toekenning van Horizon Europe-middelen alsmede behoud van de balans tussen onderzoek en innovatie. Gewezen werd veelvuldig op gewenste flexibiliteit van het programma, maar oorspronkelijke Horizon Europe-doelen moeten bewaakt worden. Deze mogen niet ondergraven worden door ad-hoc-initiatieven tenzij er strikte noodzaak is vanwege een crisiskarakter en lidstaten vroegtijdig worden betrokken. Ook naar synergie tussen EU-programma's ging veel aandacht uit. Hier kan nog een flinke operationaliseringslag in gemaakt worden door de Commissie. Om het hefboomeffect van O&I-investeringen te vergroten en onderzoek en innovatie om te zetten in kennis over, en in producten en diensten voor de maatschappij, zal een sterkere koppeling met de industrie gemaakt moeten worden, benadrukten verschillende lidstaten.

Nederland gaf in haar interventie aan dat binnen Horizon Europe en diens strategische plannen, excellentie en impact als selectiecriteria voor financiering leidend moeten blijven. Ook bracht Nederland in dat een goede balans van belang is tussen ongebonden onderzoek en het adresseren van specifieke uitdagingen en ook tussen fundamenteel en meer toegepast onderzoek en innovatie. Daarnaast benoemde Nederland als aandachtspunten een goede integratie van de sociale en geesteswetenschappen als dwarsdoorsnijdend aspect, effectieve deelname van het innovatief mkb, startups en scale-ups en open science. Gewezen werd op nut en noodzaak van internationale O&I-samenwerking met oog voor kennisveiligheid waarbij Nederland net als in eerdere interventies benadrukte dat we op dit gebied niet naïef en niet paranoïde moeten zijn. Tenslotte gaf Nederland aan de diversiteit aan instrumenten onder

Horizon Europe te waarderen maar dat we ons er van moeten verzekeren dat het instrumentarium uiteindelijk transparant, coherent en werkbaar is.

Kabinetsreactie Strategisch Prognoseverslag 2023

Op 6 juli jl. publiceerde de Europese Commissie de mededeling «Strategisch prognoseverslag 2023: duurzaamheid en het welzijn van mensen als kern van Europa's open strategische autonomie».⁸ De mededeling bestaat uit een probleem analyse gevolgd door een aantal algemene aanbevelingen.

De Commissie identificeert in de mededeling zes sociaaleconomische uitdagingen waar de EU in de toekomst in groeiende mate mee te maken zal krijgen: verandering van het mondiale geopolitiek landschap; het waarborgen van het welzijn van Europeanen in een duurzame economie; de toenemende vraag naar publieke en private financiering voor o.a. de duurzaamheidstransitie; de stijgende vraag naar werknemers met de juiste vaardigheden en competenties voor de digitale en groene transitie; de bedreiging voor sociale cohesie, de democratie en het bestaande sociale contract als gevolg van groeiende (intergenerationele) ongelijkheid binnen en tussen lidstaten.

Deze vraagstukken vereisen volgens de Commissie een gecoördineerde aanpak met interventies op verschillende beleidsterreinen. Voortbouwend op bovenstaand vooruitzicht, presenteert de Commissie tien aanbevelingen om deze uitdagingen aan te pakken. De aanbevelingen hebben betrekking op het sociaaleconomische domein; het Europese concurrentievermogen; de open strategische autonomie en economische veiligheid van de EU; versterkt engagement van de EU op het wereldtoneel; duurzame productie en consumptie; het versterken van het Europese investeringsklimaat; duurzame overheidsbegrotingen; het betrekken van duurzaamheid en welzijn in indicatoren voor economische groei; het vergroten van arbeidsparticipatie en benodigde vaardigheden; het versterken van de democratie door het centraal stellen van de burgers en daarmee het vergroten van draagvlak voor de transitie; en het versterken van de crisisparaatheid en -respons van de EU.

Het kabinet verwelkomt deze aanbevelingen, die in algemene zin goed aansluiten op de kabinetsinzet ten aanzien van Open Strategische Autonomie.⁹ Een groot aantal van de actiegebieden zoals beschreven in het strategisch prognoseverslag 2023 is in lijn met de kabinetsinzet om het politiek-economische fundament van de EU te versterken, en daarmee de publieke belangen van de EU, waaronder het welzijn van de Europese bevolking, te borgen. Zo omarmt het kabinet de inzet op vaardigheden voor de aanpak van de mondiale uitdagingen waaronder de groene en digitale transitie. Ook verwelkomt het kabinet de aanbevelingen voor het tegengaan van maatschappelijke ongelijkheid, het mitigeren van risicovolle strategische afhankelijkheden en het versterken van de geopolitieke slagkracht van de EU. Tot slot onderstreept het kabinet het belang van synergie tussen de ecologische, sociale en economische dimensies van duurzaamheid, om de transitie te doen slagen.

⁸ Sinds 2020 stelt de Commissie jaarlijks een strategisch prognoseverslag op om een strategische richting te duiden in de toekomstige uitdagingen en kansen waarmee de EU de komende decennia zal worden geconfronteerd.

⁹ Kamerstuk 35 982, nr. 9